

Elementfabriken i Hjärup

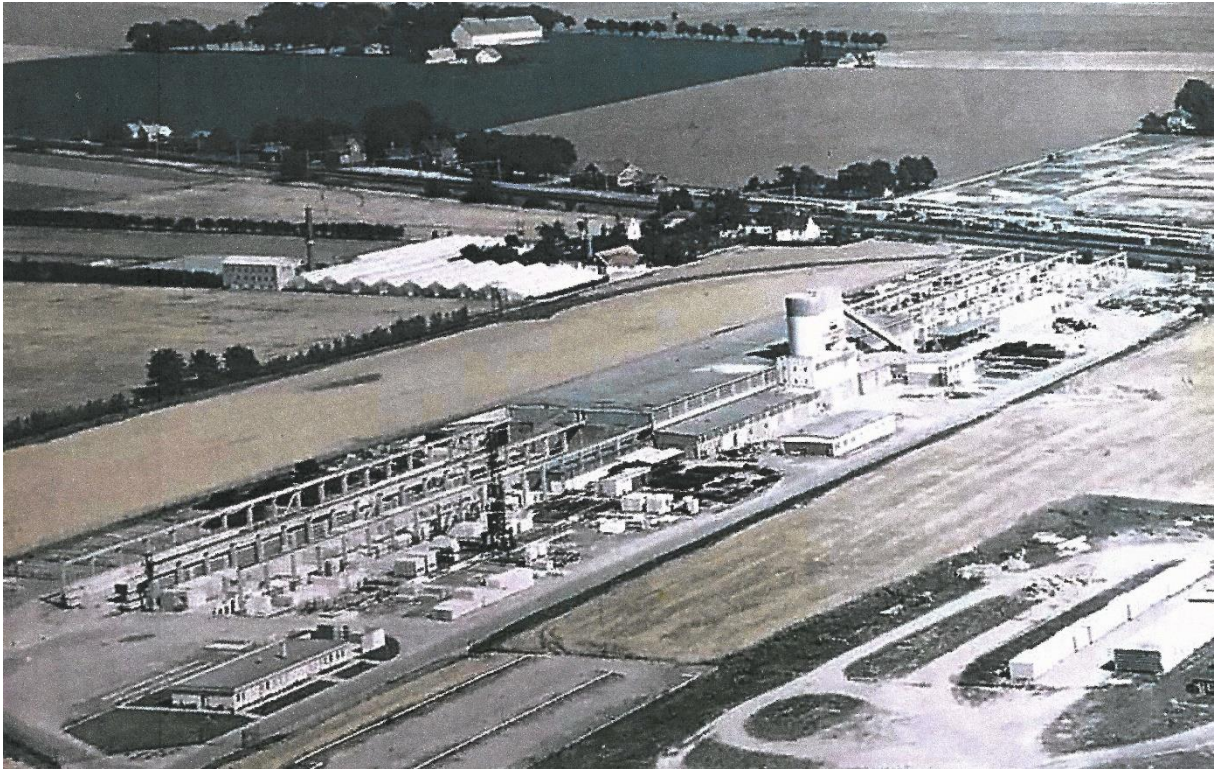

Bild från ca 1970

Under 1950-talet byggdes i anslutning till större byggprojekt en fabrik där det tillverkades byggelement. Då kom Skånska Cementgjuteriet fram till att det vore rationellare att bygga elementen i en fast fabrik. Det resulterade i att det byggdes elementfabrik i Lomma 1959 och i Kalmar och Halmstad 1960.

Danskarna började exportera byggelement till Skåne och marknaden för byggelement betraktades som god. Därför beslutades att bygga en stor elementfabrik och den placerades i Hjärup och blev klar 1962. Planen var att när den fabriken togs i drift skulle fabriken i Lomma avvecklas och personalen skulle flyttas till Hjärup.

Efterfrågan blev dock så stor att verksamheten fortsatte i Lomma fram till 1975.

När verksamheten startade i Hjärup fanns 100 anställda. Fabrikens första chef var Curt Hunhammar och han var bosatt med familj på Hjärupslunds gård.

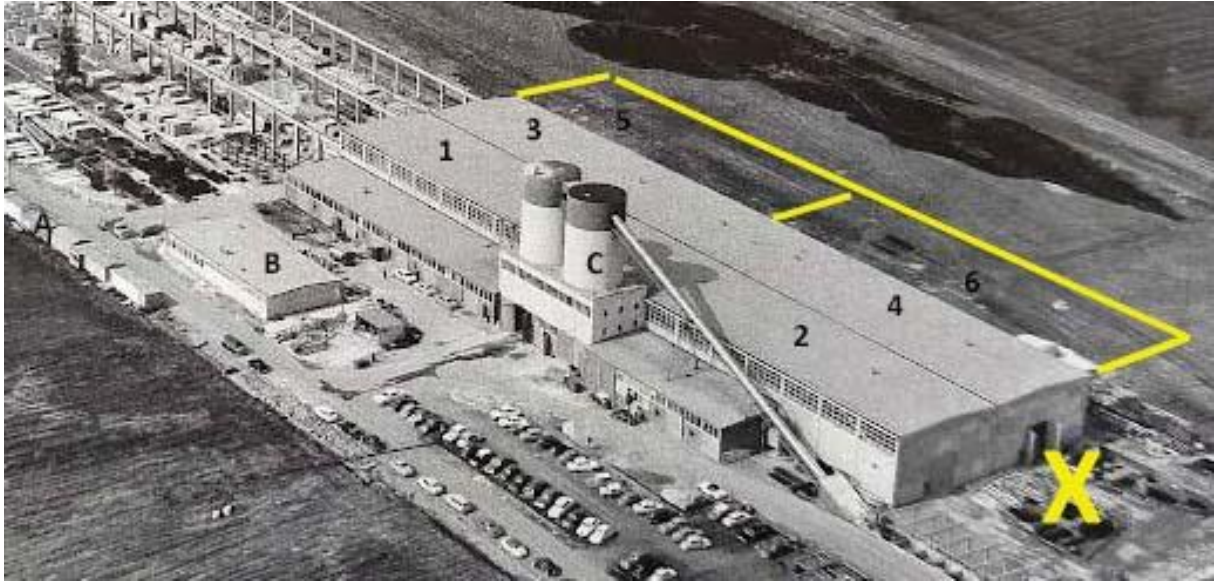
När fabriken startade gick Lommavägen där Hjärupsvägen finns idag. Ekipagen från elementfabriken var långa och det

var svårigheter med att komma fram och inte minst genom 90-graders svängen vid Stenshögs gård. Det beställdes därför ett specialfordon. När den bilen skulle göra snäva svängar kunde en person stå längst bak och styra bakhjulen. Svårigheten att ta sig fram var en olägenhet för både Skånska Cementgjuteriet och byborna. Detta bidrog till att Lommavägens sträckning ändrades på 1970-talet genom att vägen förlängdes så att den gick rakt fram till Fredriks väg enligt bilden nedan.

Behovet av armeringsjärn var stort. Därför startade Halmstadsjärnverks AB ett lager för armeringsjärn intill elementfabriken. De hade även andra kunder än elementfabriken.

Från start hade fabriken fyra hallar 1–4, silorna C och lagergården med banor för traverser framför hallarna 1 och 3.

I bodarna märkta A intogs måltider och där skedde omklädning tills byggnaden B med matsal och omklädningsrum blev klar.

Hall 6 blev klar i början av 1970-talet och där tillverkades marksten av betong för trottoarer, trädgårdar mm.

Hall 5 blev klar i början av 1980-talet.

I området märkt X och i riktning mot järnvägen byggdes en lagergård med banor för travers.

Betong består av cement, vatten, sand och makadam. Betongs hållfasthet mäts i MPa från 25 upp till 80. Ju högre tal desto högre hållfasthet. På denna fabrik göts elementen i huvudsak med MPa 45 – 80.

Det finns också krav på frostbeständighet, som testades genom att ett provstycke lades i en klimatkammare där temperaturen pendlar under dygnet mellan -20° och $+20^{\circ}$ under 56 dygn.

På ritningen för ett byggelement anges specifikationen för betongen och uppgiften anges i en dator. I de två silorna finns flera fack så när det ges order om en sats betong sänds från facken rätt material till en blandare och den färdiga blandningen töms i en vagn. Vagnens innehåll töms i formen för elementet.

Elementfabriken blev delaktiga i många olika projekt. Några exempel.

Kronprinsen i Malmö i Malmö byggdes 1964.

Byggnadens stomme är byggd på plats men väggar och bjälklag är prefabricerade. De blå fasadelementen kom också från Hjärup och mycket arbete lades på att säkerställa att klinkers på fasadelementen klarade väder och vind under lång tid.

Blocket på Lunds lasarettet stod klart 1968. Till den byggnaden bidrog fabriken med fasadelementen. Där var det några problem med att få samma nyans på alla elementen. Det fick läggas en del arbete på att välja så att element som satt bredvid varandra hade ungefär samma nyans.

Malmö Mässhallar fick också sina fasadelement från fabriken. I det sammanhanget upptäcktes avtryck från en hunds tass på ett av elementen. En arbetsledare hade med sin hund på

arbetsplatsen och den hade sprungit upp på ett nygjutet byggelement och satt sina avtryck. Oro uppstod kring vad arkitekten skulle säga men han ansåg att avtrycken var ett intressant inslag, så elementet kunde användas.

Bolidens lager för gipsplattor i Helsingborg fick sina bågar från Hjärup.

Burlövs Center fick också sina fasadelement från fabriken.

Element till fjärrvärmekulvert

En specialbyggd lastbil för långa produkter

Betong av rätt kvalitet var extremt viktig i produktionen och i en artikel år 1948 i skriften Byggnadsvärlden beskrevs betong på följande sätt:

”Betong är ej betong för att den liknar betong eller kallas betong. Betong skall vara tät och strong för att betraktas som betong och betalas som betong.”

Första året göts cirka 15 000 ton betongelement och kring år 2000 var det ca 100 000 ton.

Därefter minskade produktionen och år 2008 avslutades verksamheten.

Anläggningen revs och på området skall bostadsområdet Västerstad växa fram med bostäder för cirka 1 000 personer.

Referenser:

- Tore Mårtenson, som anställdes på fabriken år 1964 som snickare. Efter några år på elementfabriken i Lomma kom han tillbaka till Hjärup år 1972 och blev där med tiden produktionschef. Han slutade år 2004.

- Magnus Hunhammar, text och bild

- Boken Betong, Skånska Cementgjuteriets fabriker under 100 år text och bilder

- Börje Lindgren: text och bilder